

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI.
2. Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 р. № 444.
3. Порядок підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 р. № 443.
4. Типове Положення про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності: затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29.05.2014 р. № 523.
5. Рекомендації щодо проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту: лист ДСНС України від 26.04.2017 № 16-6361/161.

Мосов С.П., Заслужений діяч науки і техніки України, доктор військових наук, професор, директор Державного музею авіації ім. О.К. Антонова, Чубіна Т.Д., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Черкаського інституту пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

СКЛАДОВІ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДСНС

Наукове забезпечення є одним з основних видів забезпечення освітнього процесу в закладі вищої освіти (далі – ЗВО) Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) (рис.1). Тому наукова діяльність ЗВО ДСНС є обов'язковою та невід'ємною складовою частиною і службовим обов'язком керівного складу, науково-педагогічних і наукових працівників, головним засобом досягнення державних стандартів вищої освіти [1, 2].

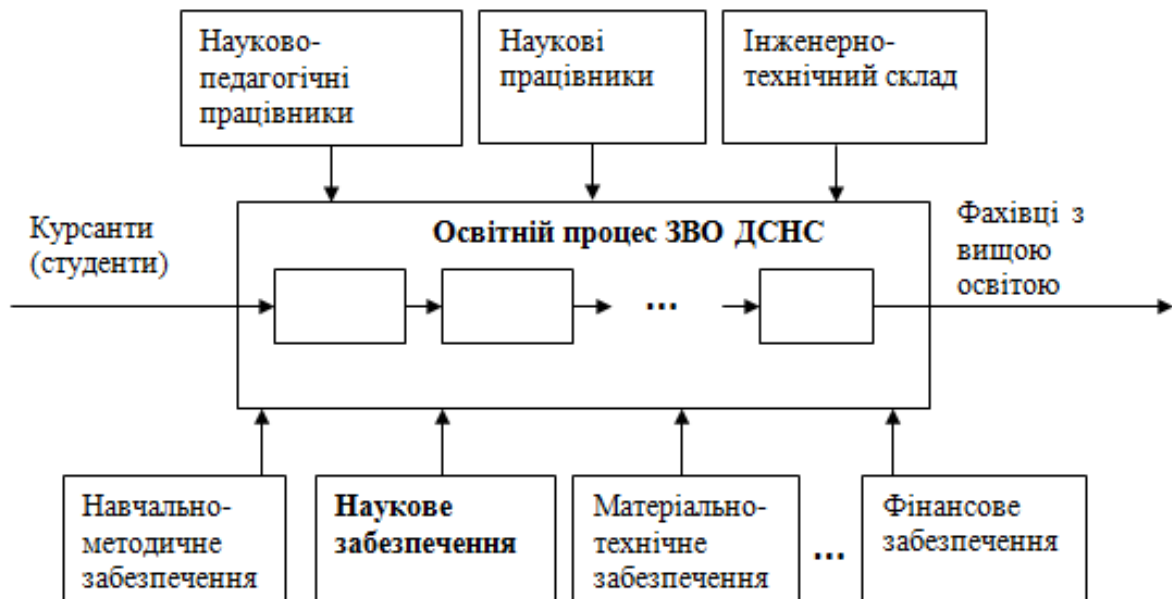

Рис.1. Загальна схема освітнього процесу та складових його забезпечення

Вона реалізується за рахунок інтеграції освітнього процесу та науки; підготовки фахівців ДСНС з вищою освітою на підставі використання досягнень науково-технічного прогресу і залучення курсантів (студентів) до участі в наукових, науково-дослідних і дослідно-конструкторських роботах; організації наукової та науково-технічної діяльності у взаємозв'язку з освітнім процесом у межах діяльності наукових товариств, конструкторських бюро тощо; проведення олімпіад (конкурсів) серед тих, хто навчається; залучення провідних вчених до здійснення освітнього процесу.

Для визначення шляхів інтеграції досягнень науки в освітній процес зробимо багатосторонній опис наукового забезпечення, за результатом якого можна визначити вплив кожної зі складових на освітній процес у ЗВО ДСНС.

Одним із важливих елементів наукового забезпечення є наукові дослідження (фундаментальні, прикладні, на навчаннях та інших заходах і пошукові [1]) у пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу, теорії та практики діяльності структурних підрозділів ДСНС, підвищення їх ефективності, створення принципово нових засобів і зразків техніки, а також профільної підготовки кадрів (рис.2).

Фундаментальні наукові дослідження спрямовані на одержання нових знань про забезпечення належного рівня безпеки населення і захисту територій, об'єктів підвищеної небезпеки від загрози виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; підвищення ефективності функціонування сил цивільного захисту та системи моніторингу, прогнозування і запобігання надзвичайним ситуаціям; формування науко-

во-технічного здобутку для створення перспективних зразків засобів цивільного захисту.

Прикладні наукові дослідження здійснюються в інтересах одержання і використання нових знань для практики розвитку сфери цивільного захисту, удосконалення форм і способів підготовки, застосування та всебічного забезпечення сил цивільного захисту, розроблення нових, продовження ресурсу (термінів технічної придатності), експлуатації, ремонту та утилізації, модернізації та удосконалення існуючих засобів цивільного захисту.

Пошукові наукові дослідження являють собою теоретичні та/або експериментальні дослідження, пов'язані з поглибленням знань із визначеної (поставленої) наукової проблеми (проблемного питання) та/або створенням необхідного підґрунтя для проведення прикладних досліджень.

Дослідження на навчаннях та інших заходах професійної підготовки і повсякденної діяльності органів управління та сил цивільного захисту спрямовано на перевірку практикою та впровадження отриманих наукових і науково-прикладних результатів із питань розвитку сил цивільного захисту, їх застосування, вдосконалення системи управління ними в умовах, наближених до реальних, перевірку відповідності характеристик зразків засобів цивільного захисту тактико-технічним вимогам, виявлення проблемних питань теорії та практики, пошук і обґрунтування шляхів їх вирішення [1, 3].

Ще одним елементом наукового забезпечення до 2020 р. вважається підготовка науково-педагогічних і наукових кадрів (ад'юнктура, докторантура, здобування наукового ступеня). Ад'юнктура та докторантура є формами підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації у ЗВО ДСНС третього або четвертого рівнів акредитації. Підготовка ад'юнктів здійснюється для підготовки кандидатів наук для заміщення посад науково-педагогічних працівників, а також наукових працівників у ЗВО і посад наукових працівників у наукових установах ДСНС. Підготовка докторантів здійснюється з метою забезпечення планомірної підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації – докторів наук. Здобування наукового ступеня доктора або кандидата наук може здійснюватися поза докторантурою й ад'юнктурою шляхом поєднання службової діяльності та наукової роботи.

Згідно Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. №1556-VII з 2016 р. [4] розпочалась підготовка фахівців з вищою освітою на освітньо-науковому та науковому рівнях. Успішне виконання освітньо-наукової або наукової програми вважається згідно закону підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти: доктора філософії або доктора наук.

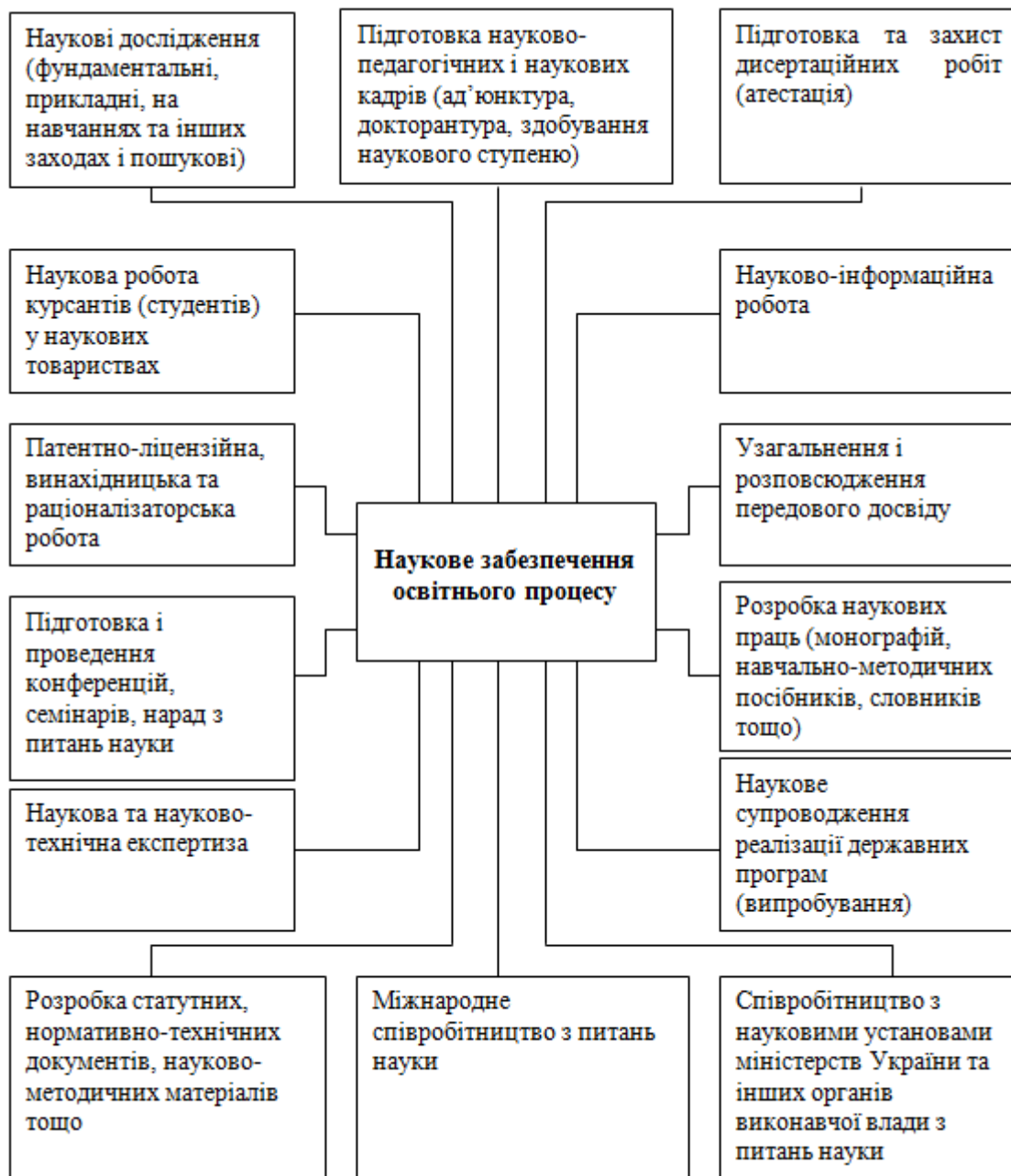

Рис.2. Схема складових наукового забезпечення освітнього процесу

Ще одним елементом наукового забезпечення вважається безпосередня підготовка до захисту та захист дисертаційних робіт у спеціалізованих вчених радах ЗВО ДСНС, виконаних за термін навчання в ад'юнктурі та докторантурі, або шляхом здобування наукового ступеня. Захист дисертації і присудження наукового ступеня доктора або кандидата наук є результатом якісної підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів у ЗВО.

З 2020 р. розпочнеться атестація осіб, які здобувають ступінь доктора філософії або доктора наук, шляхом публічного захисту їхніх наукових досягнень. Публічний захист наукових досягнень у спеціалізованих вчених радах ЗВО осіб, які здобувають ступінь доктора філософії, буде здійснюва-

тися у формі дисертації, а осіб, що здобувають науковий ступінь доктора наук, – у формі дисертації, монографії чи сукупності статей, опублікованих відповідним чином [4].

Складовою наукового забезпечення слід вважати також науково-інформаційну роботу, спрямовану на збирання, формування, аналітичне оброблення, накопичення, пошук, використання, поширення та надання учасникам освітнього процесу потрібної наукової інформації; створення, впровадження та використання інформаційних технологій у навчальному процесі.

Наукове забезпечення освітнього процесу не можливо без узагальнення і поширення передового досвіду професійної підготовки й повсякденної діяльності органів управління та сил цивільного захисту, що спрямовано на пошук і розкриття сутності та змісту умов та чинників, які визначають ефективність діяльності сил у повсякденних умовах і в особливий період, на впровадження найбільш досконалих науково обґрунтованих форм і методів роботи органів управління всіх рівнів, на обґрунтування заходів щодо вдосконалення застосування сил, засобів цивільного захисту та всебічного забезпечення.

Важливою складовою також є підготовка наукових праць (монографій, енциклопедій і словників, довідників, підручників, навчальних (методичних) посібників, статей, доповідей, звітів про результати досліджень на навчаннях, рецензій, відгуків, висновків тощо), що спрямовано на узагальнення, систематизацію та поширення отриманих наукових і науково-технічних результатів у певних галузях науки, розширення світогляду та підвищення кваліфікації особового складу, наукових та науково-педагогічних працівників ДСНС.

Науковий супровід реалізації державних програм, впровадження у практику навчання у ЗВО наукових і науково-технічних результатів, як складовий елемент наукового забезпечення, полягає в науковому обґрунтуванні та здійсненні заходів щодо цілеспрямованого і своєчасного коригування дій виконавців наукових досліджень і споживачів наукової продукції у напрямі підвищення їх ефективності.

Випробування зразків (засобів), що застосовуються у сфері цивільного захисту, спрямовані на визначення в умовах, максимально наближених до реальних, рівня відповідності характеристик зразків тактико-технічним вимогам; виявлення можливих конструкційних та інших недоліків і визначення заходів щодо їх усунення; розроблення рекомендацій щодо застосування створених (модернізованих, удосконалених) зразків засобів цивільного захисту.

Наукова робота курсантів (студентів) у наукових товариствах ЗВО ДСНС є структурним елементом наукового забезпечення, має своєю метою підвищення їхньої методологічної підготовки, розвиток у них наукового мислення, набуття навичок дослідницької роботи, творчого підходу до ви-

рішення завдань, вивчення основ організації та проведення наукових досліджень, набуття навичок дослідницької й винахідницької роботи, вироблення творчого підходу до застосування та експлуатації засобів цивільного захисту.

Істотною складовою наукового забезпечення є патентно-ліцензійна, винахідницька та раціоналізаторська робота у ЗВО, що спрямована на створення та освоєння принципово нових об'єктів техніки з урахуванням останніх досягнень винахідницької думки, здійснення ліцензійних операцій, а також по захисту державних інтересів у галузі винахідництва; на створення технологічних (технічних) рішень, що відповідають умовам патентоспроможності; на створення технологічних (технічних) рішень, що є новими і корисними для ДСНС.

Ще одним аспектом наукового забезпечення навчального процесу виступає підготовка і проведення наукових, науково-практичних і науково-методичних конференцій, семінарів, нарад у ЗВО, участь у виставках різного рівня, що спрямовано на колективне обговорення відповідними фахівцями і науково-педагогічним складом, курсантами (студентами) проблем теорії та/або практики, певних наукових та/або науково-технічних результатів, обмін досвідом наукової та науково-технічної діяльності тощо.

Наукова експертиза у ЗВО (підготовка наукових висновків, рецензій, відгуків опонентів, інших матеріалів) вважається невід'ємною складовою частиною наукового забезпечення і загальнодержавного механізму регулювання та управління у сфері наукової та науково-технічної діяльності.

Розроблення статутних, нормативно-правових і нормативно-технічних документів, науково-методичних матеріалів як наступна складова наукового процесу спрямовано на вдосконалення організаційних засад, що регламентують діяльність ДСНС, і базується на науково обґрунтованих принципах управління, формах і способах підготовки та застосування сил цивільного захисту з урахуванням вітчизняного й зарубіжного досвіду.

Будь-яка діяльність, у тому числі також і навчальний процес, не може здійснюватися без співробітництва з іншими навчальними закладами, науковими установами, міністерствами та іншими центральними органами на державному та міжнародному рівнях. Тому до складу структурних елементів, що характеризують наукове забезпечення, входять ще два таких елементи, як: співробітництво з науковими установами міністерств України та інших органів виконавчої влади з питань науки і міжнародне співробітництво з питань науки.

Таким чином, визначено чотирнадцять складових наукового забезпечення освітнього процесу в ЗВО ДСНС. Багатопредметний опис наукового забезпечення дозволяє визначитися з інтеграційними моментами науки і освітнього процесу, з напрямками наукової та науково-технічної діяльності в ЗВО, розвиток яких допоможе покращити здійснення освітнього процесу і вдосконалити існуючі методи та технології навчання.

Разом з цим слід звернути увагу, що основними суб'єктами наукової роботи у ЗВО є науково-педагогічні, наукові й науково-технічні кадри. До проведення наукових досліджень у ЗВО залучається як постійний склад (керівники різних рівнів, науково-педагогічні та наукові працівники, інженери), так і перемінний – докторанти, ад'юнкти, курсанти (студенти).

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення про організацію наукової та науково-технічної діяльності в Державній службі України з надзвичайних ситуацій: наказ ДСНС України від 30.07.2013 р. №495. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dsns.gov.ua/files/2013/8/1/polojennya.doc.

2. Мосов С. П. Систематизация научного обеспечения учебного процесса в высшем военном учебном заведении / С. П. Мосов, С. М. Салий, Г. Б. Тойбекова // Развитие военного образования: проблемы, тенденции и перспективы: материалы межведомст. научно-практ. конференции (Алматы, 25 мая 2011 г.) / Пограничная академия КНБ РК. – Алматы: ПА КНБ РК, 2011. – С.110–116.

3. Управління силами цивільного захисту під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій: [конспект лекцій] / укладачі: [В. О. Собина, І. М. Неклонський, В. О. Самарін, Д. В. Дяченко]. – Х.: НУЦЗ України, 2015. – 166 с.

4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

Олешко Ф.П., заступник начальника центру з навчальної та виробничої роботи НМЦ ЦЗ та БЖД Луганської області

Єфімова О.В., методист обласних курсів удосконалення керівних кадрів НМЦ ЦЗ та БЖД Луганської області

РОЗВИТОК УМІНЬ ТА НАВИЧОК АКТИВНОГО СЛУХАННЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ДІАЛОЗІ

Останнім часом тема активного слухання стала дуже актуальною. Володіння умінням слухати свого співрозмовника у діалозі інколи буває навіть важливішим, ніж володіння іншими уміннями і навичками навчального діалогічного спілкування. На жаль, переважна більшість учасників функціонального навчання, як слухачів, так і викладачів, вважає, що вміє слухати опонента, що нічого складного в цьому немає, а тому зовсім не потрібно оволодівати навичками та уміннями слухання.

Проте спостереження за навчальним діалогом під час аудиторних занять продемонстрували, що найчастіше учасник діалогу зацікавлений тіль-